

Nacionalizam i katolicizam sv. Ćirila Metoda.

[Prigodom 1100-godišnjice rođenja sv. Ćirila.]

Dr. Fra. A. Guberina.

1. Što su nam sv. Ćiril i Metod?

Povijest mnogih naroda vrlo je često usko spojena sa uspomenom na pojedine ljude. Takovi muževi ostavljaju duboke spomene u duši svoga naroda. Stari su Rimljani imali svoga Romula i Rema, Židovi svoga Mojsiju, Arapi Muhameda itd. Za kršćanske narode to još više vrijedi, jer su im ti ljudi donijeli luč vjere ili su barem tako i toliko vjerski radili, da ih se pravom može smatrati vjerskim lučonošama svojih naroda. Mnogima su narodima sa kršćanstvom bile donesene i prve iskre kulture i narodne samostalnosti. Zato ih oni većim pravom veličaju, a često se na njihovu besjedu i kunu, smatrajući najvećom nesrećom ma u čemu se udaljiti od nauke svojih učitelja. Sv. Grgur Prosvjetitelj, Bonifacije, Augustin, Patricije ostavili su neizbrisive uspomene kod Armenaca, Nijemaca, Engleza i Iraca.

I mi Slaveni imamo takove učitelje. Uspomena sv. Ćirila i Metoda svima je nama draga i nezaboravljiva. I ako su mnogi Slaveni još i prije njih primili blagu vijest Evandelja, to ih ipak mi svi možemo zvati svojim narodnim i duhovnim ocima. Oni su nas prvi stali uvjeravati, da smo sposobni, da živimo svojim životom i da luč sv. Evandelja svojim naravnim svijetlom može da svijetli i kroz milozvučnu slavensku besjedu. Oni su se prvi digli protiv pangermanske najezde, koja je još od onih vremena vrebala na našu slavensku individualnost. Oni su nas poučili moliti se Bogu u svome narod-

nome jeziku, sokolili nas i podigli iz naše podređenosti. Duboko su nam u dušu usadili, da pred Bogom nema ni Grka, ni Latina ni Franka, već da smo svi ravnopravni u Isusu Hristu i Njegovoj Crkvi!

Sveti su učitelji umrli. Neprijatelji su mislili, da su uništili njihovo djelo, ali su se prevarili. U nama je njihova uspomena. Ona nas je bodrila u borbi protiv naših tlačitelja. Imali smo uvijek na pameti njihove riječi: da smo ravnopravni svima umišljenim velikim narodima. Borili smo se protiv praktičnoga identificiranja: Slaveni sa »schiavi« ili »Sklaven«! I mi smo danas uskršli: umišljena je veličina pala, a maleni slavenski narodi dobiše svoju slobodu!

Ali dok smo se mi vjerno držali oporuke naših učitelja, da ljubimo svoju rodnu grudu i svoj jezik, to smo se na žalost razišli, kada se radilo, da razumijemo duh i misao velikih naših otaca. Razumjeli smo, da moramo ljubiti svoju slavensku domovinu, ali se nijesmo složili niti se sada slažemo: koji kulturni i vjerski oblik da dademo toj našoj rodoljubnoj dužnosti. Mi smo se razišli. Izabrali smo dva vjersko-kulturna pravca, sve u najboljoj vjeri, da je samo onaj, koji mi slijedimo, jedini pravi put, što nas vodi k amanetu naših sv. Apostola.

Mi smo se podijelili na pravoslavne i katolike. Svi mi sažaljujemo tu našu nesreću vjerske pocjepanosti; svaki od nas želi »da u duhu istinite hrišćanske ljubavi i brastva obnovimo onu versku zajednicu, koju su u našem krilu zasnovali sv. Ćiril i Metodije«. ¹ A kako će to da bude? Većina Slavena misli, da se to nikako ne može da ostvari u okviru rimokatoličke Crkve, koja je sa svojim latinštvom, pa ako hoćete i svojim univerzalizmom, potpuno oprečna slavenskom duhu solunske braće. Je li to baš ispravno? Da li autentična kat. misao onemogućuje ostvarenje onog velikoga ideala solunskih misionara: da Slaveni, vezani jednim vezom vjere, budu kulturno i nacionalno svoji? Mi smo potpuno uvjereni, da ovi nazori naše pravoslavne braće ne odgovaraju istini, o

¹ Parenta, Glasnik Srpske Pravoslavne Patrijaršije, g. III. br. 10.

čemu nas nedvojbeno mogu osvjedočiti autentična vrela misli i duha naših sv. Apostola².

2. Katolički univerzalizam sv. braće.

Općenito se drži, da su sv. Ćiril i Metod rodom Grci iz Soluna. Majčinim su mlijekom usisali ljubav k grčkom carstvu i njegovoj kulturi. Roditelji šalju Konstantina u Carigrad, gdje na najvišoj školi svoga doba sluša i predaje. Postao je prisnim prijateljem ondašnjeg najvećeg učenjaka Fotija (Anastasius, Past. str. 245). Na Atheneumu ponosnog Bizanta zahvatio je i proučio cijelu njegovu bogatu kulturu. Nakon što dođe u Carigrad povedoše ga k učiteljima, da ga uče. Iza tri mjeseca bi poučen u gramatici, a i ostale je znanosti stekao. Naučio je Homera i geometriju, a kod Leona i Fotija dialektiku i sve filozofske discipline, osim toga retoriku, aritmetiku, astronomiju, muziku i ostale grčke umjetnosti. Tako ih je izvršno naučio, da je sve kao jednu znao. (Ž. k. IV.). Konstantin nije ovo učio zato, jer je Grk i da polaska svojoj narodnoj veličini. »Bože otaca naših i Gospodine milosrđa, koji si svojom riječi i mudrosti sve stvorio, a učinio čovjeka, da vlada stvorenjima od Tebe stvorenima, molim Te, daj mi mudrost, koja je blizu Tvoga prijestolja, da razumijem, što je Tebi drago i spasen budem, jer ja sam Tvoj sluga i sluga službenice Tvoje« (Ž. K. III.). Ovo je bila molitva mladoga filozofa, kad je čuo, da je određen, da u carskome društvu pohađa visoku carigradsku školu. I Konstantin je ostao vjeran svojoj molitvi. Sjaj grčke kulture i s njom spojenog narodnog ponosa, nije ga ni za čas zasljepio, a da bi prestao tražiti samo ono, što je Bogu milo.

² Svrha ovoj radnji nije strogo povijesno istraživanje rada i života sv. Ćirila i Metoda. Njoj je cilj, da predoči čitateljima samo jedan dio duše solunske braće. Studija je psihološke naravi, osnovana dakako na povjesnim činjenicama. Predpostavlja barem djelomično poznavanje povijesti svete braće. Zato mnogo predpostavljam kao poznato i na tome gradim svoje zaglavke.

Dokumente uzimam prema izdanju: Pastrnek: Dějiny slovan-skych apostolu Cyrila a Metode. Značenje kratica: Ž. M. Metodova panonska legenda; Ž. K. Konstantinova panonska legenda; L. I.: Legenda Italica.

Bog je od ovoga muža tražio, da se brzo mora odreći utjehe domovinske sreće i poći u tuđe barbarske krajeve, da širi universalnu vijest Evanđelja. Da pokaže svojim sunarodnjacima, kako se On nije sakrio pod mramorje i veličanstvo sv. Sofije ili sv. Palaca, već da i srce barbarskih naroda može da bude veličanstvenijim hramom Božjim, nego li je onaj sv. Sofije!

Konstantin uči tuđe jezike i tim razbija predrasudu Grkâ, da je njihov jezik za sve dovoljan³. On uči židovski i samaritanski. (Ž. K. VIII.) Carski ga dvor šalje kao poslanika k bagdaskom kalifu. Konstantin sa svom kršćanskom slobodom putuje, »jer što mi je slade na ovome svijetu, nego li živjeti i umrijeti za Presv. Trojstvo« (Ž. K. VI.). Tom je zgodom carski poslanik najsajjnije pokazao čemu mora da služi prava znanost. Bogatstvo je grčkoga znanja na kalifskom dvoru upotrebio ne za to, da uzveliča umnu snagu svojih djedova, već obrani kršćanske svetinje od muhamendanskih napadaja. Zato nije htio, da grčki govori ovim barbarima, već im je njihovim jezikom navještao, veličine Boga našega⁴.

Kada su kozarski poslanici došli u Carigrad, da traže: »čovjeka u knjizi izučena« (Ž. K. VII.), da ih pouči u kršćanskoj istini i oslobodi od vjerskih zasjeda Židova i Saracena, car Mihajlo III. šalje im naše vjerovjesnike. Došavši u Kerzon, »tu se za neko vrijeme zaustaviše, e da nauče jezik onoga naroda« (L. I. II.). I ovom su prigodom naša sv. braća pokazala svu širokogrudnost svoga kršćanskoga srca.⁵ Propovijedu i načinom svoga govora (t. j. narodnim jezikom)⁶ učili su priproste ljude kršćanskim istinama, a znanstvenim su argumentima i »prisposobama« (Ž. K. X.) pokazivali poglavicama i vodama:

³ Kolika je bila ta predrasuda, pokazuje nam sam Fotije, koji nije poznavao drugoga jezika osim grčkog.

⁴ Grivec, *Viri Ćirilil-Methodove teologije*, str. 5.

⁵ Valja da se sjetimo ondašnje prakse, po kojoj su se misionirale barbarske mase redovito ne u jeziku barbara, već kulturnih misionara. To je bilo zato, jer je kršćansko misionarstvo imalo ne samo vjersku, nego i kulturnu zadaću.

⁶ U svojoj polemici s latinskim klerom u Veneciji sv. Ćiril tvrdi, da i kozari »daju hvalu Bogu« u svome jeziku (Ž. K. XVI.). Sigurno je to baština sv. Ćirila i Metoda.

kozarskog naroda, koji su se dali zavesti od židovskih i saraćenskih ućenjaka, da je kršćanska vjera »najodličnija od svih« (Ž. K. XI.). Nastojali su privesti sve Kozare »k pravoj i katoličkoj vjeri«, kako to oni sami svjedoče u svome zahvalnome pismu na cara Mihajla. I tako eto vidimo, da su naši sv. Apostoli, još prije nego dođoše k našim ocima, bili zadojeni zdravim i pravednim kršćanskim univerzalizmom.

3. Monaški odgoj.

Solunska se braća, nakon što okušaše najveće časti ovoga svijeta — Konstantin kao carski poslanik u Bagdadu (Ž. K. VI.), Metodij kao carski upravitelj jedne slavenske provincije (Ž. M. II.) — povukoše u samostan na brdo Olimp u Maloj Aziji (Ž. K. VII.; Ž. M. III.). Tu »su počeli živjeti bez prestanka moleći i samo knjigami razgovarajući« (Ž. K. VII.; Ž. M. III.).

U ovo su doba bizantinski monasi živjeli prema pravilu sv. Teodora Studite, koje je redovnicima iza molitve najviše preporučivalo knjigu,⁷ »jer onaj, koji hoće, da se opre herezi i bori za pravovjerje treba da je izvježban i u znanostima«. (P. G. 99, 1084). Od pasivnih kreposti sv. je Teodor najviše isticao poniznost i posluh: »jer što je slađe, ugodnije i radosnije do raditi iz posluha, a ne po svojoj volji? Živjeti tako znači živjeti za Boga, čija se volja očituje preko starešine.⁸ Posluh daje snage u progonstvima, da se »ne boje ni kraljeva, ni vlasti, ni borba, ni tamnica, ni progonstva, ni same smrti«, kad se radi o Božjoj stvari.⁹

Uz ovaj duh posluha i zanosa za Božju stvar, ulijevao je Teodor u duše svojih ućenika duh najveće kršćanske snošljivosti. On je od onih rijetkih Bizantinaca svoga doba, koji su isticali načelo, da se u pitanju savjesti ne smije suditi mačem; učio je, da carevi ne smiju nikoga silom vući na pravoslavlje, a osobito ne pod prijetnjom smrtno kazne. Duh je evanđelja duh slobode i tko će u nj da vjeruje mora svojom slobodnom voljom na to pristati (P. G. 99, op. 2, 155).

⁷ Marin, San Teodoro Studita, p. 76; Schneider: Der heilige Teodor von Studion, 55—6.

⁸ Marin, op. c. 62.

⁹ Ibid.

Svladavati svoju volju i držati je podređenom Božjoj; duboka ljubav k Bogu, solidno znanje, kršćanska širokogrudnost i sloboda bile su temeljne ideje, koje su provejavale redovničkom ideologijom sv. Teodora. Ona je potpuno osvojila i sv. solunsku braću. Kako su cijenili znanost i njome se služili, već vidjesmo. Panonske legende iznose nam neke događaje iz života naših svetaca, koji nam svjedoče o značenju njihova odgoja. Legenda Metodova o njemu veli »da je ponizno slušao« (Ž. M. III.), da je služio mlađemu bratu »kao sluga i njemu bio podložan« (Ž. M. IV.). Sv. je Ćiril govorio Kozarima: »Braćo, oci, prijatelji i djeco! Evo Bog Vam je dao razum i točni odgovor, ako ima tko da prigovori, neka dođe i dokaže ili neka dopusti, da se uvjeri. Tko se s ovim slaže, neka bude kršten u ime Presv. Trojstva; tko nije čie, ja nijesam odgovoran za njegov grijeh, on će vidjeti na sudnjemu danu« (Ž. K. XI.) Sv. Metod sažaljuje nekog poganskog kneza, kojemu je sudeno, da ga kao zarobljenika silom krste, jer je odbio, da na apostolski poziv Metodov to dragovoljno učini (Ž. M. XI.). Kao sv. Teodor pred carem Leonom, tako je sv. Metod pred Franačkim Ljudevitom govorio apostolskom slobodom: »Istinu pred carevima govorim i ne stidim se, a vi činite, što hoćete od mene! Nijesam odličniji od onih, koji, jer su istinu govorili, u mukama i život izgubiše« (Ž. M. IX.).

4. Bizantinski patriotizam prije polaska u Moravsku.

Kad vidimo sv. braću požrtvovne i spremne, da ostave svoj dom i pođu u tuđi kraj, nemojmo misliti, da to rade iz pomanjkanja iskrene domovinske ljubavi. Naprotiv i tada njihovo srce kuca za Bizant. Bizantinci su konkretno pokazivali svoju ljubav prama domovini ljubavlju i poštovanjem prema caru. Car je za njih bio namjesnik Božji i zaštitnik Crkve. Konstantin je rekao Kozarima, da »je Bog dao vlast nad svim narodima caru kršćanskome« (t. j. bizantskome; Ž. K. X.); bizantsko »carstvo nije rimsko, nego Kristovo... i zato se ono nikada ne će raspasti i svoje kraljevstvo drugome narodu dati: umanjiti će se i raspršati sva kraljevstva, a ono će ostati na vijeke« (Ž. K. X.). Sv. braća smatraju se sretni-

ma, što su nakon svoga povratka od Kozara mogli vidjeti cara (Ž. K. XIII.). Nakon Ćirilove i Metodove misije Kozari su poslali izjavu lojalnosti bizantskome carstvu, »koje je od Boga« (L. I. VI.; Ž. K. VIII.).

5. Monaško poimanje Crkve.

U 9. se vijeku istočni i zapadni svijet dosta međusobno razilazio. Bizant je još živio tradicijom starogrčke i starokršćanske kulture, a na zapadu su novi germanski narodi uništili staru rimsku uljudbu i tek su se radali na novi kulturni život. Razlika je bila ne samo u narodnim običajima i ćudi, već i na crkveno-vjerskom polju. Grci su u mnogim stvarima imali svoj posebni teološki mentalitet, svoj posebni crkveni zakonik i liturgiju. I ovo je mnogo doprinjelo onom međusobnom nepovjerenju Grka i Latina, koje, na žalost, još i danas živi.

Fotijeva tragedija, konačna posljedica spomenutih opreka, bila je na svome početku onda, kada su Ćiril i Metod stigli u Moravsku. Fotije je došao na patrijarsku stolicu skinuvši zakonitog patrijarha sv. Ignacija. Ovaj je prije patrijarske časti bio monah, pa je zato i razumljivo, da su se monasi najviše i zauzimali za svrgnutog Ignacija, a borili se protiv nametnutog Fotija. A on im se zbog toga jako osvetio. Njihove je samostane raspršio, a njih poslao u tamnicu i progonstvo. Prema pisanju Anastazija bibliotekara ta je sudbina zadesila i samostane na brdu Olimpu, gdje su živjela sv. braća prije polaska u Moravsku. Nemamo ni najmanjeg razloga, da sumnjamo, da su Ćiril i Metod u ovome času bili solidarni s ostalom svojom redovničkom braćom. I ako je filozof Konstantin bio učenik i intimni prijatelj novoga patrijara, to se on ipak nije bezrazložno za njime povodio. Kad ga je učitelj Fotije stao učiti, da su u čovjeku dvije duše, Konstantin mu odvрати, da je to velika zabluda. Doznajući pako od istoga Fotija, da je on to naumice učio, da metne na kušnju znanje i spretnost patrijara Ignacija, odgovori mu mladi učenik: »O tašta svjetovna mudrosti, koja se sobom obezumljuješ i zatireš! Odepela si strijele protiv velike biče svijeta, ne znajući, da bi mogao tkogod biti ranjen. Svemu je svijetu poznato, da oči,

bile ma kako velike i bistrovidne, ne mogu da vide predmeta, kad im dim zapaljene slame dopre do zjenica. Tako i oči tvoje mudrosti, i ako su velike i bistrovidne, zaslijepljene dimom lakomosti i nenavidnosti, ne mogu da vide puta pravde. Stoga dobro kažeš, da nijesi mislio nikoga ozlijediti; budući da su ti strasti zamračile oči protiv patrijara, nijesi mogao predvidjeti posijana zla« (Anastasius, Pastrnek str. 245).

Svrgnuti se Ignacije pozove sa svojim pristašama na rimskoga papu, da ih obrani od progonstva nametnika. Pristaše starog patrijara pobjegoše većinom u Rim, koji je bio najjača njihova obrana protiv carskog i fotijskog nasilja. To je bila stara tradicija monaha. U bizantinskom društvu — osobito nakon ikonoklazma — bila je dvostruka struja u odnošaju prema rimskome biskupu: prijateljska i neprijateljska. Osnutak papine države, krunjenje Karla Velikoga, sve veći upliv rimske crkve, porodio je kod bizantinskog mirskog klera očitim otporom protiv Rima. Taj je otpor u povijesti Fotijevoj došao do vrhunca. Fotije i njegov rad nije nego personifikacija strujâ i željâ bizantinskog dvora i kurije prema rimskome biskupu.

Odlučni su protivnici ovog bizantskog proturimskoga vala bili monasi. Ovi su više manje bili neovisni od upliva dvora i kurije. Ta je neovisnost proizlazila iz samoga njihovog stanja: samoće. U samoći su proučavali, neovisno od bilo čijeg stranog upliva, crkvenu predaju. Ostali su vjerni staro-crkvenoj predaji, da je rimski biskup glava Crkve i da se njegova vlast ne mijenja prema političkim prilikama. Njihova se iskrena privrženost sv. Stolici još više ojačala za ikonoklaške borbe. Jedini patrijarha, koji je dosljedno i do istrage vodio borbu protiv bizantinskih ikonoklaških novotarija, bio je rimski biskup. Radi toga su ga branio hereze najviše mrzili i progonili, a pristaše pravovjerja opet visoko cijenili. U samoj su bizantinskoj crkvi monasi bili najizrazitiji predstavnici crkvene predaje i najodlučniji protivnici carskih novotarija. Carevi su ih upravo bjesomučno progonili. Bili su rastjerani iz samostana, a ovi pretvoreni u državne zgrade, metalo ih na najužasnije muke, ne bi li se odrekli pravovjerja; mnogi su pod mukama i izdahnuli. Progonjeni monasi u bizantinskoj crkvi

našli su jedinu utjehu kod rimskoga pape. Za to je doba Rim bio prepun istočnih samostana. Sve je to još dublje utiskivalo u svijest monaha neprekinutu i nepomućenu uspomenu o vrhovnoj vlasti Petrovog nasljednika.

Ova se sinovska privrženost, spojena s dubokom svijesti o božanskom porijetlu rimskoga prvenstva, najbolje očituje u nazivu: »Apostol«, kojim su grčki monasi per automasion nazivali nasljednika sv. Petra. Ovaj izraz dok zabacuje teoriju, da politička prednost nosi sobom i crkvenu (Novi Rim!), dotle nam očituje, da sve apostolske časti, bilo osobne ili hierarhične nosi u sebi rimski biskup. Tā on je konkretizirani apostolski zbor, on je »Apostolik«. Papu oni također nazivlju »Petar«. Znak, da, u svim nasljednicima Šimuna-Petra živi Hristovo obećanje, da je sin Jonin neoboriva »Stijena« Crkve.

Baš u doba — IX. vijek —, kada je pucala i zadnja nit, što je spajala službenu carigradsku i rimsku crkvu, istočni su monasi još bili jedini most, koji je mogao da spoji dva tako zavađena svijeta. Izgleda, da je to bila namisao velikog reformatora monaha, sv. Teodora Studite († 826.). O tomu nas uvjerava njegova iskrena ljubav k svojoj bizantinskoj domovini, žestoka kritika skizmatičnih pokušaja carigradskog dvora i kurije; pa napokon duboko uvjerenje, da je rimska crkva jedina veza crkvenog jedinstva.

Čovjek, koji vruće moli Boga, da Njegova »moćna desnica čuva na mnogo ljeta pobožnog kršćanskog cara, potrebitog svijetu, i da bizantinsko carstvo, puno uspjeha i pobjeda nad neprijateljima, prijeđe od sinova na sinove« (P. G. 99, 1332), sigurno je dobar patriota. Ovaj je iskreni rodoljub vidio sreću svoje domovine jedino u crkvenom jedinstvu sa zapadom. On je tu ideologiju usađivao u duše svojih učenika i poticao ih na borbu protiv svih crkvenih separatista. Znao je vrlo dobro, da je monahizam u Bizantu IX. v. crkva u Crkvi i da ga se ne može tako lako pregaziti.

Crkveno-politička ideologija sv. Teodora bila bi ova: Država i Crkva dva su neovisna društva, svako sa svojom vlastitom upravom. Crkvi je dužnost, da čuva nepokvarenu Božju objavu, a državi, da se briga za ovozemno blagostanje građana. Glava države je car, Crkve rimski biskup. Među-

sobna neovisnost Crkve i države ne uključuje rastavu jedne od druge, već naprotiv dužnost je bizantinskog cara, da bude zaštitnik Crkve i izriče ono, što ona odredi (P. G. 99, 1600; 181; 1417; 960; 1013; 1117; 1281; Auoray, Theodori Studitae parva cathechesis, p. 442—3; Mai, ep. 192 etc.).¹⁰

6. Slavenska misao solunske braće.

Vrela nam pripovijedaju, da je moravski knez Ratislav čuvši »što je filozof kod Kozaka polučio, a brineći se za svoj narod poslao Mihajlu III. vijesnike« (L. I. VII.), koji mu rekoše, da, i ako njegov narod, odbacivši poganstvo, obdržaje kršćanski zakon, ipak nema takovog učitelja, koji bi ga narodnim jezikom u pravoj kršćanskoj vjeri podučio... (Ž. K. XIV.).

Ratislavu je dakle bilo na srcu, da u njegovoj državi takove političke prilike nadodu, koje ne bi njegov narod, zbog kršćanstva, učinile podređenim drugome ili, što je još gore, izbrisale ga sa lica zemlje. Bojazan je Ratislavova bila opravdana. Njemački vjerovjesnici, koji su Slavenima donosili »Dobru Vijest«, nijesu razumjeli, da njihovi neofiti u političkom i kulturnom pogledu imaju pravo, da budu potpuno neovisni od svojih duhovnih učitelja.

Moravska je država g. 803. postala vazal Karla Velikoga. Franački su misionari iz pasavske i salzburške dioceze počeli, da naviještaju Moravljanima evanđelje. Moravski su se knezovi borili, ne bi li zemlju otrgli franačkom gospodstvu. Njihova je borba za narodnu samostalnost tražila također i vjersku autonomiju. Knez je Mohimir kušao to postići, spriječavajući širenje kršćanstva, uvjeren, da je vjerska razlika između Slavena i Nijemaca najbolji jamac protiv pangermanske prevlasti. Prilike su bile jače od njega, i on je bio svrgnut. Njegov sinovac Ratislav, sljedbenik stričev u ljubavi k domovini, nije slijedio njegove crkvene politike, jer je znao, da Slaveni ni kulturno ni narodno ne će ojačati, ako ostanu u poganstvu. Da se spasi od ove Scile i Karibde, Ratislav je odlučio kristianizirati svoj narod. Ali ne po uzoru zapadnoga rimskoga patriarhata, već istočnoga, bizantskoga. Smišljao je, ne bi li mu iz

¹⁰ Cf. Guberina, Istočni svetac o ljubavi k domovini, Nov. Rev. g. III. (1924.), br. 3., str. 282—4.

Bizanta bilo moguće postići ono, što mu je nasilno priječila franačka hierarhija. Bizant je bio daleko od Moravske, pa nije mogao imati kakovog većega upliva na njezin razvoj. Nije mu se bilo bojati, da bi bizantinski imperializam mogao zamijeniti njemački. Ratislav nije od Mihaila III. tražio slavenske liturgije, već samo vjerovjesnike, koji bi propovijedali u narodnom jeziku, jer »mnogi naučitelji, koji dođoše iz Italije, Grčke¹¹ i Njemačke protivno nas uče« (Ž. M. V.). Ovo »protivno nas uče« ima se razumjeti, ne o samome sadržaju, već o obliku t. j. jeziku, u kojemu su naučavali. Vjerovjesnici su govorili svojim jezikom, latinskim ili njemačkim, a slavenske su mase prema namisli ovakovih apostola imale biti polivene vodom krštenja u znak svoga pripadanja franačkom, a ne Hristovom carstvu!

Bizantinska je diplomacija udovoljila Ratislavu i kocka pade na solunsku braću, da oni prvi idu Slavenima slavenski naviještivati riječ Božju. Izbor nije mogao biti sretniji. Vidjeli smo, da su slavenski apostoli imali široko kršćansko sree i da nijesu išli tragom bizantinskog ekskluzivizma. Oni su kršćanstvo shvaćali kao dar donesen jednako za sve narode. Ponosili su se svojom bizantinskom domovinom, ali je nijesu obožavali. Kad su postali slavenski apostoli, sve su ove duševne osebine i darove upotrebili na veću slavu Božju i korist slavenskog naroda.

Čim su naši apostoli poslani u Moravsku, Ćiril se brine, kako da stvori slavensko pismo, po kojemu će Slavene uvrstiti u red kulturnih naroda. Sv. su apostoli dobro uvidjeli, da se o još mlade slavenske narode biju dvije velike političke sile:

¹¹ Neki pisci misle (Lapotre, L'Europe et Le Saint-Siege, str. 94), da bi se iz ovih riječi dalo izvesti, da su još prije Ćirila i Metoda bizantinski misionari misionirali Moravsku. Nu o tome nam druga vreća potpuno šute. Ove se riječi mogu protumačiti kao jedna diplomatska igra Ratislavova, dajući razumjeti Mihajlu III. da on ne želi bizantinskih vjerovjesnika, koji bi grčki propovijedali. Moglo bi se dati, da se među latinskim misionarima našao koji Grk iz Sicilije i da Rastislav na to misli. Svakako ovaj navod ne daje pravo Snopeku (Konstantinus-Cyryllus und Methodius, str. 36), da zaniječe vjerodostojnost Metodove legende. O vjerodostojnosti panskkih legendi i njihovim odnošajima prema sv. Ćirilu i Metodu usp.: Gr i v e c: Pravovernost sv. Ćirila in Metoda; Viri Ćiril-Methodove teologije.

bizantinski i franački imperijalizam. Jedan i drugi najlakše su svoj cilj postizavali preko misionara. Korak je Ratislavov u Carigradu imao dati smrtni udarac njemačkoj ekspanziji, a bizantinskoj je politici dobro došao. Zahtjev Ratislavov, da se njegov narod u narodnom jeziku misionira, nije baš onemogućio bizantinske politike u Moravskoj, jer crkveni će upliv — a preko njega i politički — ipak ostati. Nu solunska braća ne će da služe ni jednome ni drugome zemaljskome cilju, već traže jedino slavu Božju.

Kad je Konstantin rekao Mihajlu III., da on ne ide u Moravsku bez slavenskog pisma, car mu odvratil, da nema nikoga, tko bi mu mogao u tome poslu pomoći, pa zato neka se sam pobrine (Ž. K. XIV.). Ratislav nije u prvome redu tražio slavenske knjige, nego slavenske misionare. Bizantinska je diplomacija mislila, da će izbiti više političkog kapitala, ako se ne ide dalje od zahtjeva Ratislavova, pa zato nije htjela doći u susret Konstantinu.

No sveti se apostol nije smeo ovom igrom dvora, već se daje na posao i dolazi u Moravsku sa slavenskim pismom. »A filozof ode i po starom običaju sa svojim pomoćnicima dade se na molitvu. Naskoro mu se Bog objavi... i odmah sastavi slova i poče pričati evanđeoske riječi: U početku bi Slovo i Slovo bi kod Boga i Bog bijaše Slovo« (Ž. K. XIV.). I ako ovo pripovijedanje odaje duh legende, njegova je bitnost ipak istinita: da je Konstantin stvorio prvo slavensko pismo. Ono je za nas »časnije od svega zlata i srebra, dragoga kamenja i prolaznoga bogatstva« (Ž. K. XIV.), jer je ono bilo sjeme cijele naše slavenske kulture. Razumljivo je, da su Slaveni neopisivim veseljem primili ovakove vijesnike, koji im »nošahu evanđelje u njihovu jeziku prevedeno« (Ž. K. XVIII. L. I. 7).

Solunska su braća uvidjela, da će Slavene privući k svetome evanđelju jedino, ako im se dade njihova vjerska autonomija u okviru sveopće Crkve. Znali su, što mladi slavenski narodi mogu da znače za Hristovu Crkvu, ako im se omogući, da i oni svoj vlastiti slavenski obol doprinesu k izgradnji hrama sveopće Crkve. Zato ova dva siromašna monaha čine upravo jednu revoluciju u disciplini Crkve osnivanjem

slavenske liturgije. Geslo je bilo sv. braće: Slavenima se moraju dati svi nužni uvjeti, da se oslobode od bilo čijeg stranog upliva. Valja ih kulturno podignuti, da oni svoju novu slavensku kulturu, zadahnutu evanđeljem, prenesu na Istok i Zapad, koji su se već dobro međusobno poklali. Novi kršćanski slavenski narodi moraju biti most, koji će da veže već dovoljno rastavljeni Istok od Zapada (Cf. Ž. K. XIV.).¹²

Sv. braću stala je života ova slavenska ideja. Njemački kler bjesomučno ih je napadao, carevi ih u tamnicu bacali, a isti nedostojni nasljednik Ratislavov, Svatopluk, pomagao je krvne protivnike slavenske misli, a progonio njezine zatočnike. Pa sve to ih nije moglo ustrašiti, da odustanu od svoje plemenite, altruistične nakane.

Energično su pobijali »trojezičnu herezu«, kao da nije dopušteno Boga slaviti nego samo u grčkom, latinskom i hebrejskom jeziku. Proglasivši slavenski jezik — za ono doba barbarški — ravnopravnim svima drugim jezicima, proglašen je također i narod, koji njim govori ravnopravnim svima drugim narodima. Nema više od Boga izabranog naroda i jezika! Na taj su se način sv. braća stavila u očitu protimbu sa bizantskim i njemačkim političkim teorijama. Slavensko je bogoslužje imalo spriječiti njemački prodor, a novo obretno slavensko pismo pokazati ponosnom Bizantu, da još nije tama barbarstva zadavila kršćanskog Zapada.

Sveti se misionari brinu, da Slavenima dadu odmah narodno slavensko svećenstvo ili bolje reći misionare. (Ž. K. XV.). Dosada bi blagovjesnici dolazili iz već pokrštenih starih provincija, i tek kad bi se stvorila cijela hierarhija pomoću stranoga klera, mislilo se na narodni kler. No ta metoda ne prija namisli sv. braće. Radilo se, da se što je moguće prije otrgnu slavenski narodi tuđemu uplivu i stvori njihova crkvena autonomija. A to se nije dalo postići gomilanjem tuđega klera među slavenske vjernike. Ovaj će kler po svojoj tradiciji uz Riječ Božju sijati također i riječ politike svoga

¹² Ratislav moli od Mihajla III. »biskupa i naučitelja takova, koji bi nas u našem jeziku naučio kršćanskoj vjeri, da i drugi krajevi to vidjevši, postanu nama slični« (Ž. K. XIV.). U ovim riječima na usta Ratislavova govori učenik Ćirila i Metoda.

naroda. Zato se Ćiril i Metod odmah daju na posao odgajanja narodnog svećenstva. S ovom su nečuvenom novotarijom slavenski apostoli pokazali, da slavenski narodi nijesu inferiorni, već da oni sami od sebe mogu da dadu sve ono, što je potrebno da ih dovede ka Hristu.

Naši su misionari dali novoobretenom slavenskome pismu i prvu njegovu književnost. Preveli su sv. knjige, paterik, zbirku kratkih životopisa sv. otaca, nomokanon t. j. zbornik crkvenog i državnog prava istočne crkve¹³ (Ž. M. XIV.). Sada su slavenske mase mogle da upoznadu najbitnije temelje kršćanske uljudbe; imali su na svome jeziku preveden nomokanon, te tako su dobili prigodu, da upoznadu državne i crkvene zakone jedne najkulturnije države na svijetu, pa da prema tome uzoru u budućnosti izgrade svoje narodne države. Istina, po svojemu je opsegu neznatna ova literatura, ali je po značenju velika. Slaveni su bili prvi barbarski narod u Evropi, koji su mogli u svome narodnome jeziku da čitaju prve knjige kršćanske ascetike i državno-crkveni zakonik ondašnjeg najvećeg carstva. Ovim je prevodom sv. Metod podigao naš slavenski ponos i ulio u naša srca vjeru u veliku našu budućnost.

★

Ne samo razum, nego i srce solunske braće živjelo je i kucalo za slavensku stvar. Kaže Metodov životopisac, da se za Slavene »nikad nitko nije brinuo«, zato se Bog za njih stario i poslao im sv. Metoda (Ž. M. II.). Apostolski je rad sv. Metoda donio mnogo duhovnih plodova, ali je doprinio i tome, da se »moravsko carstvo stalo na sve strane širiti i sve svoje neprijatelje uspješno svladavati« (Ž. M. X.). Hadrijan I. »postavivši slavensko evanđelje na oltar sv. Petra« potvrdio je Ćiril-Methodovo nastojanje, a osudio »Pilatovence i trojezičnike« (Ž. M. VI.). Nakon što su po naredbi istoga pape bili posvećeni slavenski svećenici, »odmah su slavenskim jezikom zapjevali liturgiju u crkvi sv. Petra apostola, slijedećeg dana u crkvi sv. Andrije, napokon u crkvi velikog kat. učitelja sv. Pavla apostola i cijelu su noć pjevali veličajući (Boga) slavenski... A filozof nije prestao za to sa svojim učenicima »Bogu zahvaljivati« (Ž. K. XVII.). Na smrtnoj je postelji mo-

¹³ Cf. Ritić, Povijest i pravo slovenštine, str. 20.

lio sv. Ćiril Boga, da oslobodi njegove od bezbožne i poganske zloće onih, »koji Tebe psuju i uništi herezu triju jezika, umnoži s vjernicima svoju Crkvu, sve u jedinstvu sakupi i stvori plemenite ljude, složnim u pravoj vjeri i istinitoj vjeroispovijesti« (Ž. K. XVIII.). Sv. je Ćiril pred svoju smrt rekao svome bratu: »Nemoj iz ljubavi k samoći napustiti započeto djelo...« (Ž. M. VII.)

Tko u ovim citatima ne čita vruće slavensko srce onoga, koji ih je napisao? Napisali su ih vjerni učenici sv. braće, koji su i utisnuli u njihova srca i duše ovaj zanos za slavensku stvar.

7. Katolička misao slavenskih apostola.

Vidjeli smo, da su naši apostoli po naučnom i duhovnom odgoju pripadali monaškoj struji, čija je osebina bila sinovska odanost rimskoj Crkvi. Nemamo razloga sumnjati, da su s ovim rimskim raspoloženjem naši svetitelji pošli u Moravsku. Možda bi se moglo pitati: da li su oni onda, kada su došli u bliži doticaj sa slavenskim življem i kada su upoznali malo bolje zapadnu crkvenu i državnu politiku i ostali vjerni svojim starim tradicijama. Nema sumnje, da je vladanje njemačkog klera moglo da porodi u njihovoj duši neko jače nepovjerenje — koje je i onako vladalo kod Bizantinaca — prema latinstvu. Moglo se desiti, da je ovo nepovjerenje prešlo i granicu, pa se odnosilo na samoga rimskoga papu, kao glavu latinske Crkve. Psihološki ovo zadnje ništa ne bi bilo nerazumljivo. Ali ako se dokaže, da se ono ipak nije ostvarilo, onda katolicizam sv. Ćirila i Metoda dobiva još jaču kulturnu i apologetsku vrijednost.

Kad su solunska braća mislila, da organiziraju slavensku autonomnu crkvu, držali su strogom dužnosti svoje savjesti, da ovu mladu organizaciju ne otrgnu blagoslovenom uplivu sveopće Crkve, već da ona bude jedan novi ures na njezinoj božanskom aureolom okrunjenoj glavi. Sv. je Teodor učio svoje monahe, da je srce kat. Crkve rimska Stolica i da van nje nema apostolske Crkve, pa se za to njezin biskup i zove: Apostolik. Petar preko svojih nasljednika svederno živi u rimskoj crkvi, za to je njezin biskup vječni Petar. Ovu ideologiju imaju i naši apostoli.

God. 867. izdao je Fotij jedan polemični spis, u komu hoće da dokaže, da se riječi Isusove: Ti si Petar i t. d. (Mat. 16, 18) ne odnose na Petrovu osobu, nego na njegovu vjeru. Još je i prije te godine Fotije praktično i teoretski zanijekao slovni smisao riječi Mat. 16, 18. Protiv njegove svojevoljne eksegeze sv. je Ćiril protestirao u svome slavenskome prevodu ovoga komada. Dok na svim drugim mjestima grčku riječ *πέτρα* prevodi, to je na ovome ostavlja neprevedenu, tako da prevod glasi: Ti si Petar i na tom Petru (mjesto stijeni!) sazidat ću Crkvu svoju.¹⁴ S ovom filološkom anomalijom sv. je Ćiril jasno pokazao, čime on smatra sv. Petra u Crkvi Hrištovoj.

Ćiril i Metod uče svoje učenike, da se rimski biskup ima zvati i smatrati: Apostolik. Papa je Nikola »Nikola Apostolik« (Ž. M. 6.); Kocelj je poslao poslanike k »Apostoliku« (Ž. M. VIII.); njegovim je poslanicima odgovorio »Apostolik« (Ž. M. VIII.); Metodov poslanik dođe k »Apostoliku« (Ž. M. X.) Moravljani k »apostoliku« poslaše vijesnike; »Apostolik« je Hadrijan izašao u susret sv. Ćirilu (Ž. K. XVII.) »Apostolik« Moravljanima posla sv. Metoda (Ž. M. X.) Sv. je Metod »molio Apostolika«, da mu dade tijelo sv. Ćirila. »Agaton« apostolski papa« osudio je krivovjernike. Papina se pisma zovu »apostolske knjige« (Cf. Ž. X. X. XII. XII.)

Jedan drugi dokument¹⁵, koji, i ako nije napisan od neposrednih Ćirilo-Methodskih učenika, ali je ipak o njima ovisan, ovako se izrazuje o rimskome biskupu: »Veoma slavni papa Nikola« obradova se, kad ču za rad Ćirila i Metoda i pozove ih u Rim »apostolskim pismom«; naši se misionari obveseliše, što su bili dostojni, da budu pozvani od »apostolske Stolice« (8); »Časni Apostolik Hadrijan« vidjevši, da moći sv. Klementa, koje je sv. Ćiril u Rim donio, liječe bolesne, zahvalio je Bogu, što u svoju stolicu može da primi »nasljednika apostolskog Poglavice« (9); sv. je Ćiril »dopustom vrhovnog svećenika« promijenio ime (10); kada je Ćiril umro »sv. je Apostolik« naredio, da mu grčki i latinski kler bude na sprovodu, ne drukčije »nego li istome Apostoliku (10; Cf. Ž. K. XVII.); »Aposto-

¹⁴ Snoj, Bog. Vesnik, g. II. str. 115.

¹⁵ Legenda Italica.

liku se nije činilo uputnim«, da uskrati tijelo sv. Ćirila njegovom bratu Metodu, koji ga je mislio sobom ponijeti u Moravsku, nu kada je rimski kler došao k »Apostoliku« i zamolio ga, da to ne učini »Apostolik je uslišao njihovu molbu« (11. Cf. Ž. K. XVIII.).

Učenici nam sv. Metoda pričaju, da je njihov učitelj odgovorio njemačkim biskupima, koji su ga napadali, da uči na njihovom zemljištu, da ovo nije njihovo, nego »sv. Petra«; Moravljani traže iz Rima misionare, jer su i njihovi oci primili krštenje »od sv. Petra« (Ž. M. X.); progonitelje Metodove zadesila je kazna Božja, koja je bila posljedica »osude sv. Petra« (Ž. M. X.), koji je »nastolnik i ključar carstva nebeskoga« (Ž. M. VIII.)

Vidjeli smo, da je sv. Metod preveo zakonik bizantinske crkve. U tome zakoniku ima mnogo bizantinizma i proturimskoga. Metod, kao lojalni prevoditelj, nije ispuštao ni krnjio ta mjesta, nego im je metao opaske, koje su lako mogle onemogućiti protukatolički dojam rečenih kanona. Najglavniji je od ovih bio glasoviti 28. kan. kalcedonskog sabora, koji je tvrdio, da rimski biskup ima prvenstvo, jer je u Rimu stolovao car i senat, a kako su poslije Konstantina ovi prenijeli svoje sjedište u Carigrad — Novi Rim — to bi Novi, a ne Stari Rim imao prvenstvo u Crkvi Hristovoj. U ovome je kanonu iznešena sva povijest i psihologija bizantinske hierarhije, protiv koje su se uporno borili bizantijski monasi. Slaven-skome je narodu sv. Metod htio pružiti bizantinski zakonik, da koristi, a ne da škodi njegovom budućem crkvenom razvoju. Metod je htio, da njegovi vjernici upotrebe dobre strane toga kodeksa, a neispravnih se čuvaju. Najveće je njegovo zlo bizantinski crkveni separatizam, koji se najjasnije odražuje u 28. kanonu kalcedonskog sabora. Protiv zaraze ovog kanona ovako zaštićuje Slavene njihov Apostol:

A valja znati, što taj kanon nije potvrđen od svetoga Pape Leona, koji je bio tada na prijestolu staroga Rima. Nije u toj stvari pristao uz halcedonski sabor, već je pisao saboru, da ništa takova ne prima i uprav poradi sumnjive novotarije Anatolija, u to doba biskupa carigradskoga. Stoga neki biskupi, koji su bili na saboru, ne potpisaše tog kanona. Niti su

mu stoga, kao što taj kanon kaže: jer vlada stari Rim, dali čast sveti oci, nego je spočetka dobio prvenstvo među svećenstvom po milosti Božjoj, zbog stupnja vjere, po prvaku apostola Petru; jer je čuo od samog Gospoda Isusa Krista riječi: Petre, ljubiš li mene? Pasi ovce moje. Ako je naime »čast dobio«, kao što vele sastavljači govora, »jer je vladao stari Rim«, tad bi, kad sad vlada Carigrad, on naslijedio čast.

Nek se zna, da su vladari stolovali u Milanu i Raveni. Njihove palače i danas stoje, pa ipak nije tima gradovima zbog toga dana čast. Čast svećeničkog reda i prvenstva nije od ovoga svijeta, već od Božjeg izbora i apostolske vlasti. Ako naime sv. oci potvrdiše gradu Jeruzolimu čast metropole zbog kralja kraljeva, Boga Gospoda našega Isusa Krista i štujući njegovu slavnu nauku, a ne dadoše mu patrijarhalno obličje, jer ne mogoše maknuti granice, što ih istini propovjednici postaviše; kako je moguće, da se Božji darovi i apostolske časti premještaju zemaljskoga vladara radi i da se mijenjaju netaknute vjerske zapovijedi? Ne dadu se dakle maknuti sve do konca časti starog Rima. Stoga jer njegov biskup predsjedava svim crkvama zbog časti ne može se siliti, da dođe na svete sabore cijelog svijeta; ali bez njegove privole, da nije poslao neke podložne svojem prijestolju, nije bilo općeg sabora; i da nije sam odredio o čemu će se raspravljati na saboru. Ako se neki protive ovim riječima, da nije tako, neka potraže pismo, što ga je pisao isti sveti otac Leon Marcionu i Pulheriji, blage uspomene, kao i pismo spomenutom carigradskom biskupu, pa će otud naučiti istinu.«¹⁶

Pravom su nazvali ove riječi oporukom sv. Metoda svojoj slavenskoj djeci. Pred samu svoju smrt naš nas je sv. učitelj upozorio, da se čuvamo bizantskih crkvenih teorija, koje vode k raskolu i da se čvrsto držimo sv. Stolice, jer »se ne dadu maknuti sve do konca časti starog Rima«.

8. Papa glava, bizantski car pokrovitelj Crkve.

Bizantinci nijesu htjeli priznati božično krunisanje Karla Velikoga za zapadnog cara i zaštitnika Crkve. Oni su u ovome činu Leona III. vidjeli povredu svojih prava i poniže-

¹⁶ Prevod je dr. Grivca. Cf. Život, g. V. br. 5.

nje svog nacionalnog ponosa, koji nije mogao razumjeti kršćanskog cara osim onoga na Bosporu. Kod mnogih je Bizantinaca ovaj gest rimskog biskupa pobudio očitu reakciju i protiv njegovog auktoriteta, tako da se 800 godina može brojiti kao jedna od najsudbonosnijih godina za crkveno jedinstvo. Ovu proturimsku nacionalističnu struju nijesu slijedili bizantinski monasi, već su nastojali, da paralizuju njezin upliv kod naroda stojeći čvrsto na stanovištu: da je rimski papa glava Crkve, a jedino bizantinski car njezin zakoniti pokrovitelj.

Kao svim drugima tako su i ovoj monaškoj tradiciji ostali vjerni naši sv. Apostoli. Došavši u Moravsku svojim su očima mogli uvidjeti, što će učiniti franačka politika od slavenskih naroda. Pravom su se mogli bojati, da će intrasigentnost njemačke crkvene politike, koja se više manje htjela sakriti za interese Crkve, prisiliti Slavene, da crkveno i politički potpuno prekinu sa latinskim zapadom. Da toj žalosnoj posljedici izbjegnu naši su misionari mislili, da bi jedini spas za katolicizam Slavena bio, kad bi ih se potpuno oslobodilo od franačke crkvene politike. Zato treba da Slaveni sačuvavši u sebi živu svijest o božjeppravnom prvenstvu rimskog biskupa, dobiju uvjerenje, da njihov nacionalni protivnik, njemački car, nije od Boga postavljeni zaštitnik Crkve, već da je to carigradski basileus, koji u ondašnjim političkim prilikama za zapadne Slavene nije bio nikakova narodna pogibelj.

Ovu su ljubav k biz. carstvu sv. Ćiril i Metod i ulijevali u duše svojih učenika, kako se to vidi iz ovih spisa. Bizantinski je car »vrhovni i katolički car« (L. I. I.), zato je njemu »Bog dao vlast nad svima narodima« (Ž. M. VIII.); on se brine da nevjerne Kozake prevede »k pravoj i katoličkoj vjeri« (L. I. VI.); njegovo je »srce uvijek u ruci Božjoj« (Ž. M. XIII.); bizantinsko je »carstvo od Boga« (Ž. K. VIII.) njegovi su carevi »blage uspomene« (Sholion II.); od njega »na sve strane uvijek dolazi dobri zakon« (Ž. K. XIV.); sveta se braća »nijesu usudila oprijeti Bogu i caru«, jer pismo kaže »Boga se bojte, a cara častite«. (Ž. M. V.).

Sredovječna se teorija o caru kao zaštitniku Crkve najjasnije pojavljivala pri općenitim salonima. Car se morao bri-

nuti za materijalne troškove i očuvanje reda, a osobito da se nakon svršenog koncila njegove naredbe u djelo provedu. Papa je juridički sazivao sabore, njima predsjedao i potvrđivao. Ovu ideologiju pogledom na bizantinskog cara imao je i sv. Metod. Njegov učenik govoreći o općenitim saborima nekim oduševljenjem spominje ulogu cara i pape u njihovoj povijesti.

»Nasljednici . . . sv. apostola, koji kraljeve krste, velikom borbom i radom poganstvo iskoreniše. Cijenjeni Silvester sa 318 otaca uz pomoć velikog cara Konstantina, sazvao je prvi sabor u Niceji, pobijedio je i osudio Arija i njegovo krivovjerje . . . Također Damas i teolog Gregorije sa 150 otaca i s velikim carem Teodozijem potvrdiše sveti simbol . . . Celestin i Ćiril s 200 otaca i s drugim carem nadvladaše u Efezu Nestorija . . . Leo i Anatolije sa pravovjernim carem . . . u »Chalcedonu ludost i bludnju Eutihovu osudiše . . . Vigilije sa Bogu ugonim Justinom . . . sazvavši peti sabor . . . Agaton apostolski papa . . . sa cijenjenim carem Konstantinom na saboru mnoge nemire ugušiše . . .« (Ž. M. I.)

Ovo harmonično i zanosno povezivanje rimskih biskupa sa bizantinskim carevima jasno nam govori, kakovu su državno-crkvenu ideologiju imali naši sveti apostoli. Sv. je Metod umro 885. g., a 787. držao se u Niceji sedmi sveopći sabor. U navedenom se odlomku o sveopćim saborima ne spominje ovaj sabor. Zašto? Sv. je Teodor Studita nijekao sveopćenost ovoga koncila »jer ga sveopćim nije smatrao Rim, nego lokalnim (P. G. 99. 1044). Bizantinska hierarhija — a osobito Fotije¹⁷ — uporno se borila za univerzalnost sabora, jer joj je to konveniralo u borbi protiv ikonoklasta, a i Rimu. Naprotiv se u Rimu još za Ivana VIII.¹⁸ priznavalo samo 6 sveopćih sabora. Kada sv. Metod ovaj sabor ne meće u čin sveopćih, vidi se, da slijedi nauku svoga učitelja Teodora, da »bez (papine) privole nije bilo sveopćeg sabora« (Sholion II.)

¹⁷ Cf. Fotijevo pismo istočnim patrijarsima g. 876 (P. G. 102, 740).

¹⁸ Kako se vidi iz njegova pisma Svatopluku g. 880 (Pastrnek, str. 255).

7. Fotije, papa i slavenski apostoli.

Ona godina u kojoj su solunska braća pošla k našim ocima spada među najsudobnosnije godine Crkve Hristove. Te je godine papa Nikola I. bacio anatemu na nametnutog carigradskog patrijara Fotija, koji je od tada postao otvorenim protivnikom. Rima i svim silama stao širiti mržnju i nepovjerenje protiv Petrova nasljednika. Nas Slavene mora zanimati na koju su se stranu u ovome dvoboju opredijelili naši apostoli. Već smo iznijeli dovoljno dokaza za katolički mentalitet sv. apostola. Mnogi ipak misle, da su oni katoličko naziranje u životu često zatajili, jer da se nije moglo složiti sa njihovim bizantinskim i slavenskim patriotizmom. Njihovi odnošaji — vele oci — s Fotijem i papom dokazuju, da su stajali na strani Fotijevoj. Ćiril je bio intiman prijatelj Fotijev; za njegova patrijarhata pošli su u Moravsku i vjerojatno od njega i jurisdikciju dobiše; pri koncu života sv. Metod ide u Carigrad. Nu ovo ne dokazuje Ćirilo-Methodovo filofocijanstvo.

Ćiril-Fotijevo prijateljstvo moglo se poroditi iz raznih razloga. Ali mi svakako znamo, kako vidjesmo, da se Ćiril znao oprijeti krivim nazorima svoga učitelja i prijatelja. Ćiril se nije zaklinjao na verba magistri ni u stvarima manje važnim, a kamo li u pitanju crkvenog jedinstva.

Životopisci nam svetih apostola niti jednom riječi ne spominju, da bi Fotij ikakovu ulogu igrao, kad su sv. braća bila slana u Moravsku. Čudno je, da su oni pošli u misije, a da ni jedan od njih nije bio biskup, Metod dapače ni svećenik. Možemo nagađati, da oni nijesu htjeli primiti sveti red i jurisdikciju od raskolničkog patrijare, već su mislili, da to obave u Rimu. Tim više imamo pravo na ovaj zaključak, što je Metod nekoliko mjeseci prije odlaska u Moravsku odbio, da bude ređen za nadbiskupa (Ž. M. IV.), a iz Moravske je u Rim pošao baš zato, da primi biskupski red (Ž. K. XV.)

Putovanje Methodovo pri koncu života u Carigrad nije dokaz njegovog focijanstva. O tome putovanju ovo nam priča njegov životopis: »Njihova zloća (t. j. Methodovih protivnika) nije ovdje svršila, nego su govorili: Car se tako na njega rasrdio, da, kad bi ga imao u rukama, ubio bi ga. Ali

milosrdni Bog ne htjevši ni u ovome smesti svoga slugu, stavi carevo srce, da pismeno pozove Metoda, pišući mu: Časni oče, vruće te želim vidjeti. Učini mi tu ljubav, pa pohiti k meni, da te vidim, dok si još u životu i da se naužijem tvojih molitava. I pošavši odmah tamo car ga velikom čašću i veseljem primi i pohvali njegovu nauku . . . i obdarivši ga mnogim darovima otprati ga svečano na njegovu stolicu, isto tako i patrijar (Ž. M. XIII.). Mnogi povjesničari ovu vijest vrstaju među priče, nu nepravom. Nikakova ni povjesnog ni psihološkog razloga nemamo, da zaniječemo mogućnost Metodovog putovanja u Carigrad. Njegov katolicizam to mu nije priječio, jer je tada (882. g.) Fotije bio u zajednici sa rimskim biskupom¹⁹. Može se dapače razabrati iz jedne poslanice Ivana VIII. pisane 881. g. sv. Metodu, da je ovaj u dogovoru s papom pošao u Carigrad. Papa mu u toj poslanici veli: » . . . kada se pako Božjom pomoći povратиš«. Vidi se dakle, da je Ivan znao za neko Metodovo putovanje u ovo doba, pa kako nam nije poznato drugo do onog panonske legende, nemamo razloga, da ne vjerujemo, da je i papa na nj mislio.

Svi nas psihološki razlozi upućuju, da vjerujemo vijesti Ž. M. Ovu vijest treba samo promotriti u svjetlu opisane Metodove crkveno-državne ideologije, pa ćemo se uvjeriti o njezinoj istinitosti.

Metod je stajao na stanovištu, da je bizantinski car pokrovitelj Crkve. Što je bilo naravnije, nego da on ide osobno k tome pokrovitelju i traži materijalnu pomoć za svoju novoosnovanu crkvu. Metodu su sigurno trebala mnoga novčana sredstva, koja mu je uskraćivala moravska država; morao se dakle obratiti k službenom zaštitniku sveopće Crkve. Od njega je to i dobio »I obdarivši ga mnogim darovima otprati ga svečano na njegovu stolicu . . .« kaže nam legenda.

Neki se pisci pitaju: Što ulaze neprijatelji Metodovi, Franci i njemačko svećenstvo s bizantinskim carem, da se groze gnjevom ovoga spram svoga protivnika?²⁰ Ulaze i te kako! Ako je Metod učio svoje vjernike, da priznaju samo bizantinskog cara rimskim carem, pa dosljedno i pokroviteljem

¹⁹ Lapotre, op. c. str. 68—9.

²⁰ Marković- Slaveni i pape, v. I. str. 126.

Crkve, onda je jasno, da su ga njegovi protivnici i s ove strane nastojali diskvalifikovati pred narodom, dokazujući njegovim vjernicima, da je i »pobožni car« protiv njihovog učitelja.

Fotije nam sâm kaže, da mu rad solunske braće nije bio simpatičan. Kada se zaratio s rimskim biskupom, u svoju se obranu pozivao na svoj rad oko pokršćivanja pogana, a niti jednom riječi ne spominje misionorskog rada slavenskih apostola i ako su oni već Kozake misionirali i velikog ploda u Moravskoj imali. On, koji, da se pred istočnim patrijarhom opravda, iznosi i najneznatnije misionijske uspjehe, zašto je prešutio Ćirila i Metoda? Njihov bi mu rad mogao biti najbolja apologija pred istočnim biskupima, jer su oni djelovali na papinom teritoriju, koga je radi toga lako mogao okriviti s nemarnosti. Nu lukavi i okretni Fotije o svemu tome šuti . . . znak, da mu Ćiril i Metodije nijesu bili po volji²¹.

Slavenski su apostoli prezirnim mukom prelazili preko odmetnika Fotija. To nam svjedoče njegovi učenici, koji mramorkom šute o njegovom nesretnom raskolu. Fotija nikada osobno i ne spominju, a kada prilike traže, da se i Carigradski patrijar spomene, meće ga se kao omalovažavajući na zadnjem mjestu: isto tako (učini) i patrijar« (Ž. M. XIII.)

*

U doba sv. Ćirila i Metoda Moravska je bila još misionerska zemlja. Stalna hierarhija još nije bila uređena (Snopek, op. c. str. 68.) U takovim je slučajevima spadalo na patrijarha novo imenovanje i posvećivanje biskupa i svećenika. Moravska je spadala u okvir zapadnog rimskog patrijarhata, pa zato u njoj nitko nije mogao vršiti jurisdikcije bez dozvole rimske Stolice. Dokumenti ne spominju, da bi naši misionari prije svoga dolaska u Moravsku imali ikakovih odnošaja sa papom. Odatle bi se moglo zaključiti, da se naši vjerski učitelji već u početku svoga rada pokazase neposlušnim Petrovim nasljednicima. Nu takav je zaglavak neosnovan. Papa Hadrijan u svojoj poslanici Kocelu i Ratislavu izrično veli, da se sv. braća nijesu u ničemu ogriješila o prava sv. Sto-

²¹ Za ovaj paragraf i dva pređ njim usporedi dr. Grivec: Pravovernost sv. Ćirila in Metoda; Cerkovno edinstvo i prvenstvo.

lice²². Iz ovog istog pisma dalo bi se izvesti, da je Ratislav u dogovoru sa rimskom Stolicom obratio na Mihajla III. za grčke misionare²³.

Sv. je Ćiril bio samo svećenik, a Metod ni to. Trebalo je dakle misliti na ređenje bilo biskupa bilo klera. Stoga naši misionari, »probavivši 40 mjeseci u Moravskoj, podoše, da posvete svoje učenike« (Ž. K. XV.). Na ovome putovanju sti-goše u Veneciju. Kud su mislili konačno poći? Neki hoće da im je cilj prtovanja bio Carigrad²⁴, nu vjerojatnije je, da su mislili na Rim, jer ako su mislili na Bizant, teško je protumačiti, zašto su sobom nosili moći sv. Klementa, koje su iz Cari-grada donijeli u Moravsku. Svakako je rimski biskup za njih doznao, kada su bili u Mlecima, i pozove ih k sebi. Ona njihova spremnost, da u Rimu rede sebe i svoje učenike, jasno nam kaže, da se sv. braća nijesu plašila prikazati pred »Apo-stolika« i dobiti priznanje za svoj rad.

Ivan VIII. zabranio je Metodu slavenski liturgisati. Ali on se toj naredbi nije pokorio²⁵. Nije li ovo — vele — dokaz njegovog proturimstva? Nije. Hiljadu je razloga moglo biti, koji su svjetovali Metodu, da ovu naredbu ne uzme ozbiljno u obzir. Prije svega slavenska je liturgija već bila odobrena od rimske Stolice. Nije li Metod pravom mogao misliti, da je Ivan zavarano od Metodovih protivnika izdao ovu naredbu? Kad bi on ukinuo slavensku liturgiju, što bi bilo od njegovog misionarskog djela, koje je od nje s a s v i m ovisilo? Je li bilo razborito predpostaviti, da će papa, kojemu je u prvom redu na srcu dobro Crkve, htjeti, da se bezuslovno izvrši njegova naredba, koja sobom vodi povratak u poganstvo jednog cijelog naroda? Metod to nije mogao predpostaviti. I pravom, jer je poslije i Ivan uvidjevši, kako stvari teku, pohvalio i potvrdio Metodovo djelo.

U svim zgodama svoga rada Metod je slušao i priznavao papinu vlast. Kada ga papa zove, da god. 879. dođe u Rim

²² »Oni pako uvdjevši, da vaše strane pripadaju stolici apostolskoj, okrom kanona ništa ne učiniše...« (Ž. M. VIII.)

²³ »Jer ne samo u ovoga svetiteljskoga prijestolja prosiste učitelja, nego i u blagovjernoga cara Mihajla.«

²⁴ Lapotre, op. c. str. 108.

²⁵ Cf. Pismo Ivana VIII. Metodu g. 879. (Pastrnek, str. 254).

položiti račun svoje vjere, on sluša i ide. I ako je 880. god. u Moravskoj sve bilo protiv njega, on ipak ide tamo, jer mu papino pismo svjedoči »da on uči, kako uči sv. rimska crkva«. Protiv Wichingovih intriga on opet apeluje na Ivana VIII., koji mu obećaje, da će postupati protiv njegovih protivnika »kad se pomoću Božjom povратиš«²⁶.

★

Ove se godine navršava 11 vijekova, da se rodio otac naše slavenske kulture, Konstantin — filozof. Već je gotovo jedanaest vijekova, da na našim usnama i u našim srcima živi njegova velebna uspomena. Konstantin-Ćiril sa svojim bratom Metodom ostavio je Slavenima svoju bogatu baštinu. A jesmo li mi ovu baštinu upotrebljavali prema nakani naših otaca? Dao Bog, da i ovaj članak doprinese barem nešto upoznavanju **ispravnog** odgovora na onaj za sve nas sudbonosni upit: Tko pripada »onoj verskoj zajednici, koju su u našem krilu zasnovali sv. Kiril i Metodije«?

²⁶ Cf. Pismo Ivana VIII. Metodu g. 881. (Pastrnek, str. 258).